

הכרזת העצמאות והחוקה האמריקנית

הכרזת העצמאות (1776)

הכרזת העצמאות האמריקנית, שנוסחה ע"י תומס ג'פרסון ופורסמה ב- 4/7/1776, מתבססת על העקרונות הבאים:

1. שוויון - "כל בני האדם נבראים שווים". הגדרת מהות השוויון בחברה האמריקנית. לאורך ההיסטוריה האמריקנית, משתנה המשמעות של מושג זה, ב-3 מישורים מרכזיים: מעמד, מין וגזע.
2. זכויות האדם כערך עליון ובלתי ניתן להפקעה - 3 זכויות המרכזיות: חיים, חירות ובקשת האושר (קניין).
3. ריבונות העם/שלטון העם - עיקרון זה עוסק בזכות של העם להפיל משטר עריץ ולא הגון שאינו דואג לשמור על זכויות האדם הטבעיות.
4. המדינה היא צורך ולא ערך. מהות המדינה היא שמירת זכויות האדם.

החוקה האמריקנית

הרקע לחיבור החוקה.

היעדר שלטון ריכוזי שיסדיר את ניגודי האינטרסים בין המדינות לבין עצמן ובין המדינות הברית. היה קיים צורך ביצירת פשרה או מערכת של פשרות. בשנים לאחר מלחמת העצמאות האמריקנית פרצו סכסוכים בין המדינות בנושאים שונים, כמו מכסים. בשנים אלה התרחשו גם מרד שיז. מרד איכרים שאיים על הסדר הטוב בארה"ב ועורר פקפוק באידיאלים של החירות והשוויון. על רקע בעיות אלה הוחלט לכנס את נציגי המדינות לוועידה פדראלית. בין הנציגים - יזמים, עורכי דין, סוחרים, בנקאים - ממיטב ההנהגה בארה"ב. בין המנהיגים הבולטים: וושינגטון, המילטון, ומדיסון.

המסקנה שיש לבסס שיטת ממשל חדשה שתכנס לתוקף ברגע שתאושר ע"י 9 ממדינות הברית.

"החוקה האמריקנית" ידועה בתור "הפשרה הגדולה", זאת מפני שמדובר במסמך בעל אופי כללי, שניתן לפרשו ע"פ צורך ובהתאם לשינוי הזמן. דבר זה אפשר את היציבות של החוקה האמריקנית. החוקה היא קצרה, עמומה/פתוחה כאמור לפרשנויות שונות. כמו-כן, קיים מנגנון המאפשר עריכת שינויים בתוך החוקה עצמה ע"י תיקונים. 9 המדינות הראשונות שאישרו את החוקה תבעו תוספת של כתב זכויות שכלל למעשה את עשרת התיקונים הראשונים לחוקה. החוקה האמריקנית הגדירה סמכויות על בסיס שלושת העקרונות הבאים:

(1) פדרליזם.

(2) הפרדת רשויות.

(3) עקרון זכויות האדם.

החוקה חוללה כמה שינויים משמעותיים ביותר בארה"ב:

 העברת סמכויות מהמשלוח המקומיות של המדינות לידי ממשלה מרכזית, שבין הסמכויות

שהועברו האחריות על ההגנה הלאומית(צבא), הסמכות לשלם חובות חיצוניים וקביעת מדיניות

האשראי האמריקנית, הזכות להטיל מסים. על נושאים אחרים יש ויכוח עד היום.

 ביסוס מעמד זכויות האדם בחוקה.

 ביסוס עקרון הפרדת הרשויות ע"פ מונטסקייה, כשיש דגש על איזונים ובלמים בין 3 הרשויות המאזנות ומרסנות זו את זו.

עקרון הפרדת הרשויות בארה"ב

עקרון זה נוסח ע"י איש ההשכלה הצרפתי מונטסקייה ויושם בשיטת הממשל האמריקנית עם חיבור החוקה. ע"פ העיקרון זה יש ליצור מערכת של איזונים ובלמים בין הרשויות, וזאת כדי להגביל את השלטון ולהבטיח את החירות האזרח מפני עריצות השלטון. הפרדת הרשויות אינה מוחלטת, וזאת כדי לאפשר מנגנוני פיקוח ובקרה בין הרשויות ולמנוע מצב שלרשות מסוימת של מצב בלעדית על התחום שעליו הופקדה. ולפיכך, במשטר הפדרלי בארה"ב 3 רשויות:

(3) הנשיא שעומד בראש המבצעת.

(2) הקונגרס המחולקת ל-2 בתים(סנאט ובית הנבחרים) המוסמך לחוקק חוקים

(1) בית המשפט העליון המהווה ערכאה שיפוטית עליונה.

עיקרון הפדרליזם

הפדרליזם האמריקני הוא שיטה של ארגון פוליטי שבו מחולקת סמכויות הביצוע בין 2 רמות של ממשל, כשלכל אחת סמכויות משלה, וכל אחת פועלת כלפי אותו גוף אזרחים. מטרת העקרון היא לנסח מערכת כללים בין ממשל מרכזי חזק לבין ממשל מקומי, וזאת כדי לבסס את מעמדה ואת כוחה של הברית על חשבון המדינות החברות בה. מידת הסמכות של הממשל המרכזי מהווה מחלוקת לכל אורך ההיסטוריה האמריקנית. עקרון הפדרליזם בארה"ב מתבטא באופן הבא: סמכויות הביטחון, החוץ,

החוקה והפיקוח על המטבע נתונות בידי הרשויות הפדראליות. לעומת זאת, בידי הממשל המקומי נתונות סמכויות בענייני חינוך, רווחה, חקיקה מקומית(בכפוף לחוקה), אכיפת חוק ועוד. העיקרון הזה בא לידי ביטוי בפרק הרביעי בחוקה וגם בתיקון העשירי לחוקה.

=====

החומר נתרם ע"י פורום מתפוז - "לומדים בערוץ ההיסטוריה"

לומדים בערוץ ההיסטוריה

.בתודות לאיתמר לוי ולרן בן שמואל